

І. О. Біла
студ. I курсу магістратури
спеціальність «Право»
Науковий керівник: ст.викл. О. М. Нагуш

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ НАДАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ІНОЗЕМНЕ ПРАВО

На сьогодні, у зв'язку з процесами глобалізації, фізичні та юридичні особи України дуже часто вступають у правовідносини з іноземними суб'єктами. Такі зв'язки можуть породжувати виникнення спорів, вирішення яких за загальним правилом покладається на національні суди.

Але через специфіку вказаних правовідносин, а саме наявність іноземного елемента, при певних умовах перед суддями постає завдання застосувати іноземне законодавство. Оскільки – через існування різних правових систем та особливостей розвитку внутрішньодержавного права, відмінності понятійного та категоріального апарату тощо – національне законодавство країн по-різному тлумачить зміст цілої низки правових понять та категорій, суду необхідно встановити зміст норми іноземного законодавства.

Одному із аспектів питання встановлення змісту норм іноземного права, а саме, механізму надання інформації про іноземне право, яким суд може керуватися для правильного вирішення спору по суті і присвячене це дослідження.

Україна, сприяючи процесам уніфікації правових норм, 14.07.1993 року приєдналася до «Європейської конвенції про інформацію щодо іноземного законодавства» (далі – Конвенція). Конвенція лишається єдиним багатостороннім міжнародним договором, який намагається детально врегулювати питання застосування іноземного права [1, с. 233].

Але з приводу її реалізації на практиці виникають певні труднощі. Так, стаття 2 Конвенції передбачає, що сторона Конвенції має створити або призначити орган, який би приймав запити від інших держав та отримуючи запити від своїх судових органів спрямовував їх приймаючому органу іншої держави [2].

Ч. 1 ст. 8 Закону України «Про міжнародне приватне право» передбачає, що «при застосуванні права іноземної держави суд чи інший орган встановлює зміст його норм згідно з їх офіційним тлумаченням, практикою застосування і доктриною у відповідній іноземній державі» [3, ст. 8]. Відповідно до даної статті суд самостійно встановлює зміст іноземного права (*ex officio*) або може звернутися за консультативною допомогою у встановленні змісту до спеціальних суб'єктів, а саме: Міністерства юстиції України чи інших компетентних органів та установ в Україні чи за кордоном або залучити експертів. Крім того, особи, які беруть участь у справі, також мають право подавати документи, що підтверджують зміст норм права іноземної держави.

Як бачимо, законодавець надав загальний перелік органів, які можуть допомогти суду у встановленні змісту норм іноземного права. Сьогодні на теренах України відсутній компетентний орган, головною та основною функцією якого було б здійснення обробки запитів іноземних держав та встановлення комунікації шляхом пересилання органам іноземних держав запитів від українських судів. Тому, слушною є думка Н. В. Погорецької, яка пропонує «створення в Україні при Міністерстві юстиції певного координаційного центру, головним завданням якого була б співпраця з різними фахівцями-експертами у галузі міжнародного приватного права та законодавства іноземних держав, яких можна було б залучати для надання експертного висновку з приводу тлумачення норм іноземного права» [2, с. 8].

На практиці існують певні проблеми ефективного застосування положень національного та міжнародного законодавства. Так, наприклад, запити з проханням щодо допомоги у встановленні змісту норм іноземного права надходять до України та направляються до інших держав через Департамент міжнародного права та співробітництва Міністерства юстиції України [4, с. 109].

Також треба зазначити, що Конвенція не містить конкретного терміну надання відповіді на запит щодо встановлення змісту іноземного права. Так, ст. 12 Конвенції передбачає, що відповідь на запит про надання інформації повинна надаватися якнайшвидше, а у разі якщо складання відповіді вимагає тривалого часу, отримуючий орган повинен зазначити ймовірну дату передачі відповіді [5, ст. 12]. З аналізу судової практики видно, що дана процедура є заформалізованою та здійснюється, зазвичай, із порушенням розумних строків встановлення змісту іноземного права. Це призводить до того, що суди застосовують положення ч. 4 ст. 8 Закону України «Про міжнародне приватне право», де зазначено, що «якщо зміст норм права іноземної держави в розумні строки не встановлений, незважаючи на вжиті заходи, застосовується право України» [3, ст. 8].

Враховуючи вищевикладене, витікає наступна проблема: щодо визначення поняття «розумних строків встановлення змісту іноземного права». Оскільки чіткого закріплення часових меж на законодавчому рівні не передбачено, суд у кожній конкретній справі самостійно визначає дані строки. Так, наприклад, у справі № 654/877/14-ц суд понад 6 місяців не міг отримати інформацію про зміст іноземного права через офіційний запит до Міністерства юстиції України. Саме цей строк суд визнав таким, що є необґрунтованим та затягує розгляд справи, і

тому, у зв'язку зі сплином розумних строків встановлення змісту іноземного права, було застосовано право України [6]. Саме така невизначеність законодавця, не дає можливості швидко отримати необхідну інформацію та сприяти ефективному здійсненню правосуддя з урахуванням іноземного законодавства.

Наступним проблемним аспектом є те, що хоча закон і надає судам право в процесі встановлення змісту іноземного законодавства залучати експертів, але нині процесуальний статус таких експертів залишається невизначеним. Зокрема, постає питання, чи можуть поширюватися на таких осіб вимоги, передбачені у відповідних положеннях процесуального закону про статус експерта, а також Закону України "Про судову експертизу". Слід зазначити, що в якості експерта повинна бути залучена особа, яка добре обізнана із правом тієї чи іншої країни. Закон не дає переліку таких осіб, але можна повністю погодитися з думкою А.С. Довгерта, який припускає, що таким експертом може бути особа, що виконує або виконувала функції консула України в державі, про право якої йде мова, або ж особа, яка завдяки своїм науковим інтересам добре обізнана з іноземним законом [1, с. 234].

Таким чином, враховуючи все вищевикладене, можна зазначити, що в Україні існує певний законодавчо закріплений механізм встановлення інформації про іноземне право. Але, з метою реалізації Європейської конвенції про інформацію щодо іноземного законодавства, на національному рівні необхідно надати конкретне визначення поняття розумного строку та нормативно закріпити правовий статус експертів, які можуть надавати необхідну інформацію суду, шляхом створення та занесення їх переліку до єдиної бази даних. Крім того, існує необхідність створення спеціального органу, на який покладалися б обов'язки отримуючого та надсилаючого закладу, який спеціально займався б питаннями отримання запитів та надання інформації про іноземне право, що дозволить також вирішити проблему щодо строків та якості надання інформації.

Список використаної літератури

1. Міжнародне приватне право : підручник / за ред. А. С. Довгерта і В. Г. Кисіля. Київ : Алерта, 2014. 656 с.
2. Погорецька Н. В. Проблемні питання встановлення змісту іноземного права. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2015. № 1(11). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n1/15pnvzip.pdf> (дата звернення: 01.04.2021).
3. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709–І V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2709-15> (дата звернення: 01.04.2021).
4. Погорецька Н. В. Встановлення змісту норм іноземного права. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2012. Вип. 93. С. 107–111.
5. Європейська конвенція про інформацію щодо іноземного законодавства: Конвенція Ради Європи від 07.06.1968 р. № 995_112. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_112 (дата звернення: 01.04.2021).
6. Рішення Голопристанського районного суду від 12.11.2014 р., судова справа № 654/877/14-ц. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41634978> (дата звернення: 01.04.2021).